



**СЛОВНИЧОК ФЕМІНІТИВІВ
для прес-офіцерів
та прес-офіцєрок
територіальних управлінь
Державної служби України
з надзвичайних ситуацій**



Київ • 2018

**СЛОВНИЧОК ФЕМІНІТИВІВ
ДЛЯ ПРЕС-ОФІЦЕРІВ
ТА ПРЕС-ОФІЦЕРОК
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УПРАВЛІНЬ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

Київ • 2018

Словник підготовлено ГО «Україно-Болгарський культурний центр «Сердіка» в рамках Проекту «Посилення здатності жіночих громадських організацій проводити адвокацію та лобіювання включення антидискримінаційного підходу у реформу сектору безпеки», який реалізує ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр» за підтримки Фонду Підзвітності Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів.

Інформація, яку представлено у виданні, не обов'язково відображає погляди ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр» і Фонду Підзвітності Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів.

Авторка Галина Плачинда.

Консультантка Богдана Стельмах.

Наприкінці 2017 року Український уряд відмінив наказ про заборону на 458 професій для жінок (<http://www.unn.com.ua/uk/news/1705886-v-ukrayini-skasuvati-zaboronu-na-mayzhe-460-profesiy-dlya-zhinok>), завдяки чому Україна частково позбулась ганебного явища дискримінації за ознакою статі. З радянських часів українські жінки не мали права працювати в цілих галузях економіки. Серед «табуйованих» для жінок сфер виробництва були металургійна, гірнична та харчова галузі, транспорт, зв'язок, сільське господарство тощо. Значні обмеження для жінок були встановлені у військовій службі, правоохоронній діяльності; не обійшла заборона і сферу безпеки життєдіяльності – безпосередню царину Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Нині ситуація змінюється. Посилюються громадські рухи в країні, у тому числі й за права жінок. Виник запит, є потреба часу – чітко артикулювати жінок у всіх суспільних процесах.

Що таке фемінітив?

Фемінітиви — це слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду (які зазвичай використовуються до всіх людей незалежно від їхньої статі): льотчик – льотчиця, письменник – письменниця, професор – професорка.

Фемінітиви в українській мові утворюють найчастіше за допомогою:

- суфікса **-к-**: викладачка, депутатка, композиторка;
- суфікса **-ин-**: мисткиня, членкиня, борчиня;
- суфікса **-иц-**: речниця, керівниця, співзасновниця;
- суфікса **-ес-**: критикеса, фотографеса.

Чому важливо вживати фемінітиви?

Оскільки жінки, на відміну від чоловіків, тривалий час були «замкнені в хатньому просторі», не мали виходу до суспільних активностей, – у нашій мові утворилося багато позначень людей (передусім за родом діяльності, професією, ієрархічним становищем тощо) – іменників чоловічого роду. Однак сьогодні, як ми вже зазначали, ситуація змінюється, тому все актуальнішими стають мовні засоби, які позначають жінок за їхньою діяльністю.

Хоча, на жаль, іноді самі жінки не хочуть, щоб про них говорили з використанням фемінітивів. Буває така суб'єктивна реакція: коли жінку називають іменником чоловічого роду (наприклад, директор) – це ніби її «підіймає» до рівня чоловіка, а називання фемінітивом (директорка) – наче залишає на нижчому рівні. Навіть попри те, що Академічний тлумачний словник української мови фіксує обидва слова. Це підсвідома реакція на тисячолітній патріархат, в якому все жіноче вважається другорядним, менш вартісним, гіршим, а все чоловіче, навпаки, кращим і престижним.

.....
Використання фемінітивів в жодному разі не ображає та не принижує жінку, а навпаки, демонструє, що вона є повноцінно суб'єктна в процесах. Що вона, зрештою, варта того, аби мати для себе в мові окрему назву, а не «заодно матися на увазі».
.....

Фемінітиви в українській мові – традиції вживання й творення

Фемінітиви – це не данина моді, як часто вважають, вони властиві українській мові. В одинадцятитомному словнику української мови є більш ніж три тисячі іменників-фемінітивів. «Словарь української мови» за редакцією Бориса Грінченка, укладений у 1907-1909 роках, теж містить фемінітиви. У в першому ж українському друкованому словнику — «Лексисі» Лаврентія Зизанія (1596) – вже було сім жіночих означень.

А чи ви знаєте, що такого широковживаного сьогодні слова «юнка» в українській мові не існувало, було лише слово «юнак». Поет Павло Тичина ще на початку ХХ століття створив іменник «юнка», який прижився в нашій мові.

Сплеск використання і творення нових фемінітивів відбувся після Революції Гідності. Чимало жінок почали обіймати посади, які раніше їм були недоступні.

.....
Тому фемінітиви – це хороший інструмент показати, що жінка в Україні є активною діячкою у всіх суспільних процесах.
.....

Фемінітиви в роботі Державної служби з надзвичайних ситуацій

Нагальність створення Словничка фемінітивів саме прес-офіцерів та прес-офіцerek ДСНС засвідчив один факт. Якось в офіційному листі ДСНС, який ішов на Міністерство внутрішній справ і стосувався певних гендерних моментів, усі фемінітиви літредакторкою були замінені на іменники чоловічого роду. «Представниці» стали «представниками», «диспетчерки» – «диспетчерами», а «начальниці» – «начальниками». У результаті, читаючи листа, неможливо було зрозуміти, що мова йде про жінок, які працюють в системі ДСНС. Однак, ми вже зазначали, уряд відмінив наказ про заборону на 458 професій для жінок, а тому рятувальниця, пожежна, диспетчерка та десятки інших професій, котрі раніше вважалися традиційно чоловічими – поступово опановуються жінками та стають нормою нашого життя. Й активне застосування прес-офіцерам та прес-офіцерами ДСНС фемінітивів торуватиме шлях для більш системних змін.

.....
Саме тому важливо, аби прес-офіцери та прес-офіцерики – люди, які формують інформаційний простір Державної служби з надзвичайних ситуацій, – вживали у своїй роботі фемінітиви.
.....

СЛОВНИЧОК ФЕМІНІТИВІВ:

Спеціальні звання осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту (фемінітиви):

рядовий – рядова	полковник – пані полковник
сержант – пані сержант	генерал-майор – пані генерал-майор
старшина – пані старшина	генерал-лейтенант – пані генерал-лейтенант
прапорщик – пані прапорщик	генерал-полковник – пані генерал-полковник
лейтенант – пані лейтенант	генерал – пані генерал
капітан – пані капітан	
майор – пані майор	
підполковник – пані підполковник	

Рід занять, професії, означення діяльності людей:

А

.....

автор – авторка	акушер – акушерка
абонент – абонентка	апаратник – апаратниця
автоматник – автоматниця	аптекарь – аптекарка
автомобіліст – автомобілістка	аранжувальник – аранжувальниця
агітатор – агітаторка	артист – артистка
адресант – адресантка	архітектор – архітекторка
агент – агентка	асистент – асистентка
адвокат – адвокатеса, адвокатка	астролог – астрологиня
адміністратор – адміністраторка	астронавт – астронавтка
актор – акторка	аудитор – аудиторка

Б

.....

балетмейстер – балетмейстерка	брокер – брокерка
бармен – барменка	будівельник – будівельниця
бібліотекар – бібліотекарка	будівник – будівниця
білетер – білетерка	букмекер – букмекерка
борець – борчиня	буфетник – буфетниця
боксер – боксерка	бухгалтер – бухгалтерка
бригадир – бригадирка	

В

Відмінник – відмінниця
Верхолаз – верхолазка
верстальник – верстальниця
виборець – виборчиня
вершник – вершниця
видавець – видавчиня
викладач – викладачка
виконавець – виконавиця
вимірювач – вимірювачка
випробувальник –
випробувальниця

випробувач – випробувачка
випускник – випускниця
вихователь – вихователька
візажист – візажистка
вогнеборець – вогнеборка
водій – водійка
водолаз-водолазка
волонтер – волонтерка
ворог – ворогиня
вчитель – вчителька

Г

гітарист – гітаристка
гірничорятувальник –
гірничорятувальниця

гірський рятувальник – гірська
рятувальниця
гонщик – гонщиця

Д

дегустатор – дегустаторка
декоратор – декораторка
депутат – депутатка
діяч – діячка
дизайнер – дизайнерка
диктор – дикторка
дилер – дилерка
дипломат – дипломатка
дипломант – дипломантка
директор – директорка

диригент – диригентка
диспетчер – диспетчерка
добродій – добродійка
доглядач – доглядачка
документаліст – документалістка
дослідник – дослідниця
доцент – доцентка
дояр – доярка
дресирувальник –
дресирувальниця

Е

економіст – економістка
експерт – експертка

Ж

журналіст – журналістка

З

завідувач – завідувачка
заступник – заступниця
засновник – засновниця

зварювальник – зварювальниця
знахар – знахарка

І

ілюзіоніст – ілюзіоністка
імітатор – імітаторка
інвестор – інвесторка
ініціатор – ініціаторка
інженер – інженерка

інкасатор – інкасаторка
інспектор – інспекторка
інструктор – інструкторка
історик – історикиня

К

кандидат – кандидатка
касир – касирка
каскадер – каскадерка
керівник – керівниця
керуючий – керуюча
кіоскер – кіоскерка
кінолог – кінологиня
клоун – клоунеса
колега – колежанка
командир – командирка
комендант – комендантка
коментатор – коментаторка
компаньйон – компаньйонка
композитор – композиторка

кондитер – кондитерка
кондуктор – кондукторка
конструктор – конструкторка
консультант – консультантка
консьєрж – консьєржка
контролер – контролерка
корабельник – корабельниця
коректор – коректорка
кореспондент – кореспондентка
космонавт – космонавтка
кравець – кравчиня
кресляр – креслярка
курсант – курсантка

Л

лаборант – лаборантка
лауреат – лауреатка
лікар – лікарка
ліквідатор – ліквідаторка
лісничий – лісничка

ліцеїст – ліцеїстка
літредактор – літредакторка
льотчик – льотчиця
лялькар – лялькарка

М

Магістр – магістриня
майстер – майстриня
макетник – макетниця
масажист – масажистка
машиніст – машиністка
менеджер – менеджерка
металург – металургиня
методист – методистка

меценат – меценатка
митець – мисткиня
модельєр – модельєрка
молочник – молочниця
монтажник – монтажниця
музикант – музикантка
мультиплікатор – мультиплікаторка
муляр – мулярка

Н

набивальник – набивальниця
наглядальник – наглядальниця

начальник – начальниця
нормувальник – нормувальниця

О

оброблювач – оброблювачка
оглядач – оглядачка
озеленювач – озеленювачка
окуліст – окулістка
оператор – операторка
оратор – ораторка
організатор – організаторка

освітлювач – освітлювачка
офіціант – офіціантка
офіцер – офіцерка
оформлювач – оформлювачка
оцінювач – оцінювачка
очільник – очільниця

П

палітурник – палітурниця
парашутист – парашутистка
парфумер – парфумерка
пасічник – пасічниця
паспортист – паспортистка
перекладач – перекладачка
переможець-переможниця
переписувач – переписувачка
перукар – перукарка
першокурсник – першокурсниця

письменник – письменниця
піаніст – піаністка
піарник – піарниця
підприємець – підприємниця
плавильник – плавильниця
плавець – плавчиня
пломбувальник – пломбувальниця
поет – поетка, поетеса
пожежний – пожежна
помічник – помічниця

посадовець – посадовиця
посол – амбасадорка
початківець – початківця
працівник – працівниця
представник – представниця
президент – президентка
прем'єр – прем'єрка
прес-секретар – пані прес-секретарка
прибиральник – прибиральниця
приймальник – приймальниця

провідник – провідниця
провізор – провізорка
програміст – програмістка
продавець – продавчиня
продюсер – продюсерка
прокурор – прокурорка
промоутер – промоутерка
проректор – проректорка
професіонал – професіоналка
професор – професорка

Р

радник – радниця
редактор – редакторка
реєстратор – реєстраторка
режисер – режисерка
реквізитор – реквізиторка
рекламіст – рекламістка
рекламник – рекламниця
ректор – ректорка

репетитор – репетиторка
репортер – репортерка
ресторатор – рестораторка
референт – референтка
ріелтор – ріелторка
робітник – робітниця
рятувальник – рятувальниця

С

садівник – садівниця
санітар – санітарка
секретар – секретарка
скрипаль – скрипалька
скульптор – скульпторка
слідчий – слідча
службовець – службовиця
соліст – солістка

спадкоємець – спадкоємиця
спеціаліст – спеціалістка
співробітник – співробітниця
спортсмен – спортсменка
спостерігач – спостерігачка
стиліст – стилістка
студент – студентка

Т

танцюрист – танцюристка
тваринник – тваринниця
театрал – театралка
телеграфіст – телеграфістка

телефоніст – телефоністка
терапевт – терапевтка
тренер – тренерка

У

укладальник – укладальниця
урядовець – урядовиця

улюбленець – улюблениця
учений – учена

Ф

фахівець – фахівчиня
фермер – фермерка
фізкультурник – фізкультурниця
філолог – філологиня
фінансист – фінансистка

флорист – флористка
фокусник – фокусниця
фотограф – фотографка, фото
графиня,
фурнітурник – фурнітурниця

Х

хіромант – хіромантка
хормейстер – хормейстерка
художник – художниця

Ш

шеф – шефиня
шліфувальник – шліфувальниця

Ц

цілитель – цілителька

Ю

ювелір – ювелірка
юрист – юристка

Ч

черговий – чергова
член – членкиня

Риси, якості людей:

А

абсолютист – абсолютистка
авантюрист – авантюристка
активіст – активістка
альтруїст – альтруїстка

Е

егоїст – егоїстка

І

ідеаліст – ідеалістка
індивідуаліст – індивідуалістка

Г

гуманіст – гуманістка

К

колумніст – колумністка

Л.....
лицемір – лицемірка

лідер – лідерка

М.....
максималіст – максималістка**Н**.....
націоналіст – націоналістка**О**.....
оптиміст – оптимістка**П**.....
песиміст – песимістка**С**.....
скандаліст – скандалістка**Т**.....
товариш – товаришка**Ф**.....
фаталіст – фаталістка***Відображення фемінітивів в українській словниках ХХ століття:***

домовласниця

злочинниця

колежанка

змагальниця (учасниця змагань)

*(Словник української мови
Дмитра Яворницького, 1920 р.).*

делегатка

інструкторка

інспекторка

друкарка

мулярка

медичка, лікарка

історичка (студентка)

надихачка

випроб(ов)увачка

викладачка, професорка

демократка

виборниця

законодавиця

чинниця (діячка)

з'ясовниця

віддячниця

заступниця

заводовласниця

коштодавиця

виконавиця

медичка

лікарка

історичка

викладачка

професорка

*(Російсько-український словник
Агатангела Кримського (1924–1933 рр.))*

виховниця
володілиця
доглядниця
друкарниця
видавниця

висловниця
свідчиця
статистиця
державиця
владниця

*(Російсько-український словник ділової мови
М. Дорошенка, М.Станиславського, В. Страшкевича, 1930 р.)*

